

Mod Uddannelse & Job

Intern evalueringsleder

Charlotte Ludvigsen,
Cand. pæd. pæd. psyk., speciallærer, HKI

Eksterne evaluatore

Rikke Kahn, Stud. cand. psyk., KU
Silla Marie Jensen, Stud. cand. psyk., KU

Projektleder

Karsten Bendix Pedersen, sektionschef

Projektovholder

Christina S. Petersen, teamleder

Summary; projekt Mod Uddannelse og Job

Projekt "Mod Uddannelse og Job" er et uddannelses- og beskæftigelsesrettet projekt for unge borgere diagnosticeret indenfor ADHD- spektret.

Baggrunden for projekt "Mod Uddannelse og Job" har taget sit afsæt i et stigende behov for en særlig indsats overfor gruppen af unge indenfor ADHD-spektret. Ungegruppen har tydeligvis et stort behov for en særlig indsats indenfor det sociale og mellemmenneskelige område, hvor de har vanskeligheder bl.a. med organisering, planlægning, manglende fleksibilitet og impulsstyring . Vanskeligheder som gør ,at gruppen ikke umiddelbart er uddannelses – eller jobparate.

Projektet søger derfor, gennem vejledning, støtte og fokus på målgruppens særlige læringsbehov, at forberede borgerne i projektgruppen forud for uddannelse og/ eller job. Et sigte, der efterfølgende har til formål at medføre en bredere opmærksomhed og forståelse på jobcentre, virksomheder og uddannelsesinstitutioner for målgruppen og de særlige læringsbehov, som knytter sig hertil. Projektets aktiviteter og metoder tager bl.a. afsæt i individuelle samtaler, tematisk og socialfaglig undervisning, praktikker, gruppesamtaler, tests og støttesystemer.

En omfattende evaluering af projektet har derfor undersøgt effekten af HKI´s bestræbelser på at skabe et alternativt erhvervsafklarende forløb for borgergruppen med ADHD. Det første specifikke succeskriterium har været, at 75% af projektdeltagerne gennemførte forløbet. Oprindeligt var 7 deltagere optaget, hvor to måtte stoppe efter aftale med sagsbehandler. Kvantitativt kan det konkluderes, at af de 5, der startede og fortsatte i forløb, har 5 ud af 5 gennemført, altså 100%.

Det andet specifikke succeskriterium har været, at 85 % af projektdeltagerne der gennemførte, begyndte i job eller påbegyndte en kompetencegivende uddannelse med skoleforløb på uddannelsesinstitution og praktikforløb i en virksomhed. Her er 40% startet på en 3-årig ungdomsuddannelse, 40 % har aftale om en praktik, heraf er en borger efterfølgende blevet forlænget og en anden er indskrevet til at skulle begynde på SOSU – uddannelsen til august 2010. En enkelt deltager har endnu ikke en fast aftale omkring det videre forløb, da han er fraflyttet kommunen. Det er dog kendt, at han ønsker uddannelsesstart som erhvervsdykker, erhvervsklatter eller tatovør.

Kvalitativt kan det konkluderes, at der i projektet har vist sig nogle helt særlige områder, som nødvendigvis skal være til stede, hvis projektdeltagerne skal rettes mod uddannelse eller job. Disse kan udledes som projektets best practices. Det blev klart, at der i deltagernes hverdag også var nogle eksterne betingelser som var begrænsninger, bl.a. kaos i de unges hverdagsliv, manglende bolig, manglende kontaktperson, manglende motivation og overskud til at arbejde med selvudvikling. Fra at have fokus på job og uddannelse kom projektet derfor i højere grad til at handle om at få en stabil og kontinuerlig kontakt med deltagerne samt at hjælpe dem til egenstrukturering og løsning af basale praktiske behov.

Projektet synes ydermere at pege i retning af at rummelighed og positive relationer er afgørende for projektdeltagerens mulighed for at udvikle egen handlekompetence. Dette skal også ses som en af de væsentligste motivationsfaktorer for projektgruppens deltagelse. I tråd med dette peger projektet også på, at deltagerne har et afgørende behov for overskridende og fleksibel støtte, således at de kan få hjælp og vejledning til at klare deres hverdag. Her fremhæves bl.a. kontaktpersonen på HKI som en helt afgørende faktor i denne proces. Projektet synes hermed at

tilbyde projektgruppen en ny forståelse af, hvad det vil sige at møde professionelle og hermed også en ny forståelse af, hvad det vil sige at uddanne sig.

Samlet kan det konkluderes, at projektets målsætning, omkring igangsætning af uddannelse og job for projektdeltagerne var uopnåelig, dog fordi der i høj grad var et behov for at målrette projektet til deltagerne. Det var simpelthen en nødvendighed for projektets gennemførelse at sikre de basale betingelser for de unge mennesker.

Trods denne kursændring har projektet i høj grad medført en anden og ny viden, som handler om overskridende støtte, en anerkendende tilgang samt en viden om at et stabilt hverdagsliv er en afgørende faktor for uddannelsesparathed for unge mennesker med ADHD. Denne viden afføder en vigtig komponent, som kan bruges i nye projekter for målgruppen fremover. Hvis disse faktorer er tilstede, kan et nyt projekt måske opnå større effekt i et fokus på uddannelse eller job for unge mennesker med ADHD.

Projekt "Mod Uddannelse og Job" har været et samarbejde mellem Jobcenter Greve og Jobcenter Køge og HKI - Hans Knudsen Institutet.

Projektet har været støttet af LBR - Det lokale beskæftigelsesråd Greve og LBR - Det lokale beskæftigelsesråd Køge.

Den fulde rapport kan hentes her:

http://www.hki.dk/fileadmin/Billeder/Laerlinge_og_elever/Mod_uddannelse_og_job.PDF

HKI - Hans Knudsen Institutet, August, 2010

1. Baggrund for Projekt Mod Uddannelse og Job	4
1.2. Projektets formål.....	4
1.3. Projektets aktiviteter og metoder	5
1.4. Specifikke succeskriterium	7
1.5. Visitationssamtalerne	7
2. Evaluering.....	7
3. Evalueringens formål og fokus	8
3.1. Evalueringens delelementer.....	8
3.2. Evalueringsdesign	9
4. Opsamling af erfaringer og konklusion	9
4.1. Behov for overskridende og fleksibel støtte	9
4.2. Rummelighed og positive relationer	10
4.3. Eksterne betingelser som begrænsning	10
4.3.1. Mistillid til kommunen	11
4.3.2. Kaos i hverdagslivet	11
4.4. Balancen mellem kontinuitet og fleksibilitet.....	11
4.5. Manglende motivation for og overskud til at arbejde med selvudvikling.....	12
4.6. Praktikforløb	13
4.7. Sociale aktiviteter som motiverende "belønning".....	13
4.8. Fagligt supplerende undervisning	14
4.9. Videreformidling og inddragelse af sagsbehandlere	14
4.10. Udgåede komponenter	14
5. Konklusion.....	15
5.1. Kvantitative resultater	16
5.2. De unges fremtidsudsigter	17
6. Opsamling, afrunding samt vurderinger og observationer	18
Problemstillinger:	18
6.1. De ydre faktorer	19
6.2. "Best practices"	19
7. Udviklingsperspektiver.....	20
7.1. Behov for sikring af basale betingelser	20
7.2. Nødvendigheden af en overskridende støtte og ekstra hænder.....	21
7.3. Coaching	22
7.4. Praktikforløb	23

7.5. Transport som middel til at fremme mødestabilitet	23
7.6. Fagligt supplerende undervisning	23
7.7. Afsluttende bemærkning af projektlederen	24
Litteraturliste	25

1. Baggrund for *Projekt Mod Uddannelse og Job*

I vores daglige samarbejde med Jobcentrene oplever vi behovet for en særlig indsats til gruppen af unge indenfor ADHD-spektret med mulighed for en plads i uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet. Gruppen er stigende og opfattelsen af den er præget af, at det er en gruppe, der er hyppigt forefindende indenfor de kriminelle miljøer, hvorfor interessen og lysten til en særlig indsats for denne gruppe måske har været nedtonet.

Unge mennesker indenfor ADHD-spektret har nogle karakteristiske problemer i det sociale og mellemmenneskelige område og har vanskeligheder med organisering, planlægning, at have overblik, manglende fleksibilitet, at se sammenhænge, at håndtere uforudsigelige og ustabile situationer, impulsstyring og fastholdelse. Dette gør, at en stor del af gruppen ikke umiddelbart er uddannelses- eller jobparate.

Vores erfaringer giver imidlertid udviklingstanker omkring, at gruppen – der udgør ca. 3-5 % af Danmarks befolkning – vil have gode muligheder for at komme i uddannelse eller beskæftigelse, hvis de tilbydes den rette støtte og gives mulighed for en langsommere vej til jobkompetence.

1.2. Projektets formål

At afklare hvordan vi bedst muligt kan forberede borgere i projektmålgruppen forud for uddannelse og/eller job. Herunder:

- forståelse af eget handicap
- indlæring af handlemuligheder og mestringsstrategier
- opbygning og fastholdelse af varige netværk
- tydeliggørelse af interesser og motivationsfaktorer

At der etableres opmærksomhed og forståelse på jobcentre, virksomheder og uddannelsesinstitutioner for målgruppens særlige læringsbehov, samt at der i projektperioden etableres et pædagogisk fagligt vidensbaseret samarbejde mellem virksomheder, uddannelsessteder, jobcentre og HKI.

At der på baggrund af projektets løbende erfaringer igangsættes metodeudvikling, så medarbejdere i jobcentre i fremtiden vil kunne identificere og håndtere borgergrupper med særlige behov – herunder individuelle strukturerede samtaler.

At afdække hvorledes handicap-coaching med fordel kan bruges som metode til selvudvikling.

At sikre kendskab i offentligheden til målgruppen og en række ”gode historier”.

1.3. Projektets aktiviteter og metoder

Oprids af projektets aktiviteter og metoder, som beskrevet i projektbeskrivelsen:

Små gruppestørrelser

Baseret på erfaringer med borgergruppen vil den blive inddelt i en række mindre "basisgrupper" á ca. 6 unge. Gruppestørrelsen skal derudover være fleksibel, således at der både vil kunne være undervisning fælles, i mindre grupper eller individuelt.

Individuelle samtaler / Individuel coaching

Der er generelt et stort behov for tæt opfølgning af den enkelte og man må – hvis man ønsker at hjælpe et ungt menneske indenfor ADHD-spektret – være klar til at rumme større dele af den unges tilværelse. Således vil man udover de rent uddannelses- og arbejdsrelaterede forhold være nødt til også at støtte den unge i mere personlige og private forhold, såsom samarbejde med socialforvaltningen mm. En metode til denne tætte opfølgning er faste ugentlige samtaler med den unge, hvor gennemgående samt mere aktuelle temaer kan drøftes og aftaler kan indgås. Disse samtaler har vi rigtig gode erfaringer med, og de holder samtidig godt gang i udviklingsprocessen.

Tematisk undervisning, strukturerede rammer og "situeret læring"

Den daglige undervisning vil have en tematisk tilgang ud fra overordnede emner såsom studietilværelse, arbejdsliv, fritidsliv, personlig økonomi, sundhed, praktiksøgning, kommunikation mm. Unge indenfor ADHD-spektret har et udtalt behov for handling og aktivitet og har svært ved – fra skolebordet – at forholde sig til verden. Den tematiske undervisning vil således være meget præget af ture ud af huset, besøg fra relevante gæsteundervisere mm. Vi vil gennem hele projektet i videst muligt omfang forsøge at tage udgangspunkt i begrebet "situeret læring" – indlæring i praksis (mesterlære tankegangen).

Praktikker

Der vil være en række praktikker ud fra de unges ønsker og interesser. Disse vil blive tilrettelagt i faste perioder, men også med mere fleksible muligheder såsom nogle timer ugentligt/dagligt.

Der vil i nogen grad også være mulighed for praktikker internt på HKI's egne ordreproducerende værksteder.

De unge vil i deres praktik naturligvis blive fulgt tæt af projektets undervisere, der har en funktion af supportere/vejleder af den unge og virksomheden.

Praktikkerne skal tjene flere formål. Ud over at de skal forsøge at matche den unge med virksomheden og en faglig interesse giver de et indhold til at arbejde med en række socialfaglige begreber, og der bliver således også her tale om "situeret læring".

Socialfaglig undervisning

Praktikkerne skal være medvirkende til at synliggøre de udfordringer og barrierer handicappet sætter. Det giver anledning til bearbejdning af forståelsen af handicappet og vil kunne kæde teori til praksis. Derved får man mulighed for at undervise i en bedre selvforståelse af handicappet, og hvilket behov det giver for kompenserende strategier.

Endvidere er der i praktikkerne det aspekt af identitetsdannelse, der snært hænger sammen med den unges selvværd og selvtillid.

Støttesystemer/hjælpemidler/organisering

Der vil blive arbejdet med kompenserende strategier i forhold til den enkeltes specifikke vanskeligheder. Langt de fleste har vanskeligheder i de eksekutive funktioner og den tilhørende egenstruktur.

Det skal afklares, hvorledes digitale støttesystemer som eksempelvis en mobiltelefon, "smartphone" el. lign. udgør en brugbar støtte for borgeren. De skal derfor lære at benytte denne som kompenserende ved at anvende kalenderen med de påmindelsesmuligheder der er i den, lære at anvende GPS til at finde vej, internettet til at søge information, telefonen og sms-funktionen til fornuftig kommunikation såsom afgivelse af nødvendige beskeder o. lign.

Gruppesamtaler/Gruppecoaching

Der vil blive etableret gruppesamtaler og afklaret metoder vedr. gruppecoaching, hvor de unge kan perspektivere deres egen opfattelse af at have en opmærksomhedsforstyrrelse med de øvrige og samtidig blive klogere på handlemuligheder.

Faglig supplerende undervisning

Der vil efter den enkeltes behov blive arbejdet med faglig undervisning i dansk, matematik samt fag der er relevante i forbindelse med uddannelsesvalg/job – eksempelvis naturfag, engelsk og tysk.

Tests

Projektet har mulighed for at tilbyde psykologisk testning (WAIS III) og pædagogiske standpunktstests i dansk og matematik, hvis et sådant standpunkt skønnes nødvendigt i udredningen af den unges realkompetencer.

Formidling til omverdenen

Forud for en eventuel uddannelsesstart samt under skoleforløb vil lærepladsstedet og dets medarbejdere samt uddannelsesinstitutionens lærere og elever blive tilbudt information og vejledning i borgerens handicap og problemstillinger.

Endvidere vil vi afholde "fyraftensmøder" for jobcentre, virksomheder, uddannelsessteder, hvor eksempelvis vidensdeling om projektmålgruppens potentialer og udfordringer kan være hovedtema.

1.4. Specifikke succeskriterium

At 75 % af deltagerne, der er optaget i projektet gennemfører forløbet.

At 85 % af deltagerne der gennemfører, begynder i job eller påbegynder en kompetencegivende uddannelse med skoleforløb på uddannelsesinstitution og praktikforløb i en virksomhed.

1.5. Visitationssamtalerne

Sagsbehandlere fra Køge og Greve Kommune tog indledningsvis kontakt til HKI, efterfølgende blev der lavet konkrete aftaler om samtale med de givne borgere fra begge Kommuner. I udgangspunktet skulle den unge dels falde inde for rammerne beskrevet i projektets målsætning, men også selv have interessen i og lysten til, at deltage. Dette var afgørende for, om den unge fik tilbuddet om at deltage. Ved samtalerne deltog borger, enkelte med enten forælder eller støttekontaktperson, coach tilknyttet projektet, kontakt og projektansvarlig fra HKI og den unges sagsbehandler. Møderne blev afholdt på Jobcenteret eller HKI, afhængig af hvad der var muligt for borgerne.

Målet for samtalerne var dels, at informere den enkelte unge om projektforsløbet og give dem et tydeligt billede af, hvad månederne ville bringe af oplevelser og udfordringer. Ydermere var det også at give coach og projektansvarlig en fornemmelse af gruppens sammensætning og grundlæggende potentialer før projektstart.

2. Evaluering

Projekt "Mod uddannelse og job", også kaldet MUJ-projektet er et uddannelsesprojekt, der retter sig mod unge borgere diagnosticeret indenfor ADHD-spektret. Som det fremgår af projektbeskrivelsen har målgruppen tidligere været nedprioriteret grundet deres karakteristiske problemer i forhold til egenstrukturering, impuls kontrol, fastholdelse i aktiviteter og sociale relationer. Derfor er en stor del af unge med ADHD ikke job- eller uddannelsesparate, og det har vist sig vanskeligt at rumme gruppen indenfor de eksisterende uddannelses tilbud. Behovet for særlige støttetilbud kan siges at blive bekræftet af en ny LO-undersøgelse, der peger på, at flere og flere lever udenfor det fælles samfundsmæssige rum, idet borgere med nedsat arbejdsevne, på grund af systemets manglende fleksibilitet, ekskluderes fra arbejdsmarkedet til trods for et ønske

om at bevare tilknytningen til samme (Information 2009: <http://www.information.dk/215979>). HKI's fokus på at skabe uddannelses- og erhvervstilbud, som muliggør en inklusion af unge med nedsat arbejdsevne, indskrives sig derfor i en kontekst, hvor der er stort behov for sådanne støttetilbud. HKI har tidligere erfaret, at unge med ADHD vil have gode muligheder for at komme i uddannelse og job, hvis de tilbydes den rette støtte og en langsommere vej til jobkompetence (Karpatschof 2009: Evaluering af "Ny mesterlære"). Evalueringen skal derfor undersøge effekten af HKI's bestræbelser på at skabe et alternativt erhvervsafklarende forløb med henblik på at forberede borgere i projektmålgruppen forud for uddannelse og job. Evaluatorene blev ansat for perioden august 2009 til og med januar 2010.

3. Evalueringens formål og fokus

Der var fra projektlederens side anmodet om, at der skulle tilvejebringes en omfattende interviewundersøgelse. Undersøgelsen skulle imødekomme to centrale evalueringerinteresser:

1. At få en vurdering af, hvorvidt den planlagte indsats førte til projekts succesmål.
2. At opnå information, der kan føre til en videreudvikling af projektets koncept og afdække en række udviklingsperspektiver i forhold til gruppens muligheder for inklusion i uddannelser og/eller arbejdsmarkedet.

Der var således behov for både at lave en summativ effektmåling og en formativ procesevaluering af projektet, der kunne kvalificere eventuelle justeringer af projektet og skabe grundlag for en vurdering af projektets fremtidige forankring. For at sætte fokus på potentielle implementeringsfejl, og sikre at indsatsen blev gennemført som planlagt, tilstræbte vi en fortløbende monitorering af forløbet i form af løbende samtaler med projektudviklerne samt start-, midt- og slutevalueringer med projektdeltagerne. Uanset om projektet viser sig at bidrage til realiseringen af projektets succesmål eller ej, vil evalueringen kunne anskueliggøre, hvilke proceskomponenter, der er virksomme, og dermed fremme en videreudvikling af konceptet.

3.1. Evalueringens delelementer

Evalueringen består af:

- En udarbejdelse af projektets programteori med udgangspunkt i projektbeskrivelsen
- Resultater fra interview- og spørgeskemaundersøgelsen med fem deltagere med to nedslagspunkter: start og medio (en slutevaluering var desværre ikke mulig)
- Resultater fra interview med coach
- Resultater fra intern praktik i form af interview med to medarbejdere på HKI's værksteder
- Resultater fra interview med kontaktperson på HKI
- Resultater fra spørgeskemaundersøgelse med to sagsbehandlere

- Resultater fra ekstern praktik i form af spørgeskemaundersøgelse med en enkelt praktikvirksomhed
- Opsamling på erfaringer fra projektet og konklusion
- Udviklingsperspektiver

3.2. Evalueringsdesign

Evalueringsdesignet er som følge af projektudviklernes initiativ et klassisk før, under og efter design, hvor målingerne gentages over en længere periode: august 2009 – januar 2010. Dermed etableres et sammenligningsgrundlag for en vurdering af projektets effekt, og der imødekommes i henhold til de formulerede evalueringsinteresser et fokus på processen.

4. Opsamling af erfaringer og konklusion

Gennemgangen af resultaterne fra undersøgelsen har forsøgt at vise både det særlige og det almene i de unges deltagelse i projektet. Nogle af de udfordringer, deltagerne står overfor (og dermed også projektet mere overordnet) kan beskrives som en række dobbeltheder, som de unge i samarbejde med undervisere og kontaktperson skal forsøge at overskride (Mørck 2006). Nogle eksempler på sådanne dobbeltheder, der dukkede op i undersøgelsen, er forholdet mellem det gerne at ville have en uddannelse, hvilket ses som en adgangsbillet til et job og på den anden side at have dårlige oplevelser med skolen, og derfor have meget lidt lyst til at sætte sig på skolebænken igen. En anden dobbelthed findes i spændet mellem behov for kontinuitet i forløbet på den ene side og behov for variation for at fastholde interessen. En tredje ses i forholdet mellem deltagerens selvtillid og faktiske kunnen. Hos kontaktpersonen opfattes deltagerne manglende selvtillid som en stor barriere for deres deltagelse, mens en anden medarbejder tværtimod opfatter de unge som havende for meget tro på egne evner. Det er i spændet mellem disse dobbeltheder, at projektet støder på udfordringer, men det er også her, der er mulighed for at skabe ny viden og udvikling. I det følgende vil der blive samlet op på, hvor i projektet, det lykkedes at bevæge sig mod en overskridelse af disse dobbeltheder, og hvilke faktorer, der besværliggjorde en sådan overskridelse.

4.1. Behov for overskridende og fleksibel støtte

Undersøgelsen viser, at deltagerne har profiteret af en tæt og anerkendende kontakt med deres kontaktperson, som har støttet dem i at få struktur på hverdagen og vejledt dem på deres præmisser. Deltagerne har været positivt overraskede over kontaktpersonens engagement. Konkret havde de unge i projektet stor glæde af den daglige sms fra kontaktpersonen om dagens program samt de hyppige opfølgende samtaler og overskuelige ugeskemaer. Hyppig sms-

kommunikation har i særdeleshed vist sig at være et hensigtsmæssigt støttesystem til at facilitere en overskridende støtte. Projektet har således givet mulighed for, at deltagerne har kunnet stifte bekendtskab med støtteredskaber og kunnet vurdere, hvorvidt disse var nogle, de kunne tage med videre i deres liv.

Igennem evalueringsforløbet fremhæver deltagerne kontaktpersonen, og dét at have ukompliceret adgang til vejledning i akutte problemstillinger, som en central motivationsfaktor. At blive støttet i problemerne med at få hverdagen til at fungere lader til at danne basis for en evne til at gøre brug af egne handlemuligheder. Den tætte kontakt tilbyder samtidig deltagerne en ny forståelse af, hvad det vil sige at møde professionelle, og hvad det vil sige at uddanne sig. Det giver altså en potentiel mulighed for overskridelse af dilemmaet omkring lysten til uddannelse og de dårlige erfaringer med skolesystemet.

4.2. Rummelighed og positive relationer

Deltagerne fortæller, at HKI har formået at skabe et trygt og tillidsvækkende miljø, der har givet dem en oplevelse af at blive forstået og accepteret. Det må ses som første skridt mod en ændret oplevelse af egen handlekompetence. Kontaktpersonen har derfor også arbejdet med at skabe succesoplevelser for deltagerne, og deltagerne giver da også udtryk for, at projektet har adskilt sig positivt fra andre skole- og uddannelsesoplevelser, de har haft. De unge har ved flere lejligheder givet udtryk for, at de har en fortid præget af meget dårlige erfaringer fra uddannelsessystemet, hvor de har oplevet personlige nederlag og manglende accept som følge af deres nedsatte evne til at leve op til uddannelsesinstitutionernes krav. Dette udpeges af coach og kontaktperson som en faktor, der har resulteret i, at deltagerne har haft lav tiltro til projektet og til hvad, de kunne få ud af det. De negative forventninger til egen handleevne og manglende personlige forudsætninger må ses som en væsentligt intern begrænsning i forhold til deres kvalificerede deltagelse. Derfor er det centralt, at de unge fortæller, at det er første gang, de har oplevet at blive forstået og har mødt nogle, der har villet dem. Således peger undersøgelsen på, at de positive personlige relationer deltagerne fik til de ansatte på HKI var en af de væsentligste motivationsfaktorer for deres deltagelse.

4.3. Eksterne betingelser som begrænsning

Gennem evalueringen blev det klart, at en del af de problemer, deltagerne oplevede i projektperioden, var eksternt betinget. Således havde en del af de erfaringer, deltagerne gjorde sig udenfor projektet indflydelse på deres projektdeltagelse. Derfor må nogle af disse tværkontekstuelle faktorer inddrages, for at forstå begrænsningerne for deltagerens udbytte af projektet i sin helhed.

4.3.1. Mistillid til kommunen

For mange af deltagerne fylder kontakten til de sociale myndigheder meget i deres liv, og en del af deltagerne er drevet af et ønske om at komme ud af eller mindske afhængighedsforholdet til kommunen. For mange af deltagernes vedkommende er deres forhold til sagsbehandlere præget af mistillid, og de angiver at have haft gavn af at blive støttet i kontakten til kommunen gennem projektet. Mange deltagere og kontaktpersonen nævner, at de har store problemer med systemet. Der er en generel følelse af, at systemet ikke er en hjælp men en instans, man skal kæmpe imod. At tingene kan tage lang tid at få behandlet kan opleves som frustrerende, især hvis man som mange af deltagerne i projektet er kronisk afhængige af kommunen og samtidig har behov for at være "i nuet". Kontaktpersonen oplever at tabe deltagerne, hvis de ikke oplever at blive mødt af systemet.

4.3.2. Kaos i hverdagslivet

I forlængelse af ovenstående oplever mange af de unge, at deres hverdagsliv ikke fungerer optimalt. Helt konkret er der tale om problemer i forhold til; medicinering, ubetalte regninger med deraf følgende rykkere, pengemangel til basale udgifter som eksempelvis en seng at sove i. Disse faktorer fylder meget i de unges liv, og der har fra bl.a. coach og kontaktpersons side været en oplevelse af, at disse ting i langt højere grad skal være under kontrol, før man kan arbejde med de unge mod uddannelse og job. Der er derfor blevet brugt forholdsmæssigt meget tid fra kontaktpersonens side på at snakke med læger, sagsbehandlere, psykiatere og hjemmevejledere. Kun én deltager havde en hjemmevejleder ved projektstart. Nu har alle deltagere fået tilbud om en hjemmevejleder.

4.4. Balancen mellem kontinuitet og fleksibilitet

På baggrund af undersøgelsen tegner der sig et grundlæggende billede af en modsætning mellem de unges behov for fleksibilitet og deres behov for tydelige rammer og kontinuitet. Dilemmaet består således i, at de ADHD-relaterede problematikker stiller modstridende krav til anvendelsen af midler. På den ene side kræver det et kontinuerligt og stabilt forløb som forudsætning for at forbedre de unges muligheder for egenstrukturering. På den anden side gør deres impulsivitet, at de hurtigt mister motivationen og interessen for aktiviteter, med mindre disse implicerer hurtige skift og variation. Kontaktpersonen føler, at hun har været nødt til at tilrettelægge et fleksibelt skema med mulighed for høj grad af omstillingsparathed for at sikre deltagernes fremmøde. Det har været med til at fastholde deltagerne, men det har også stillet store krav til hende, idet hun konstant har skullet være på forkant med situationen og koordinere og planlægge i stor stil.

Coachen påpeger, at de mange skift er problematiske, da det gør det vanskeligt at give de unge en fornemmelse af kontinuitet. Hun fremhæver, at kontinuitet er vigtigt for at kunne opstille

overskuelige mål og mulighed for at skabe små succesoplevelser, der er med til at fastholde de unge og skabe en følelse af mestring.

Deltagerne fortæller, at det ikke altid er klart for dem, hvad formålet med at møde op er. De føler ikke, at de laver noget, hvilket påvirker deres mødestabilitet.

Det gælder således om at finde en balancegang mellem fleksibilitet og kontinuitet, der muliggør, at man fastholder deltagerne uden, at det bliver utydeligt for den unge, hvad der foregår.

Udover det planlægningsmæssige fremhæver deltagerne, såvel som kontaktperson og de ansvarlige for den interne praktik, afstanden mellem hjem og HKI som en barriere for at skabe kontinuitet i forløbet.

4.5. Manglende motivation for og overskud til at arbejde med selvudvikling

Coachingen var tænkt som et middel til at opnå målet om at øge deltagerens kendskab til og forståelse af eget handicap og egne handlemuligheder. I praksis havde det dog ringe effekt. Coachen fremhæver, at resultaterne af projektet kommer til at blive nogle andre end dem, der egentlig var tilsigtet:

”Ja. Altså, det man kan sige, der er succes herinde, det er at flere af dem får medicin nu, har været hos psykiater. Der bliver samlet omkring det der med socialforvaltningen – der sker nogle ting, ikke. Men det er det som man kan sige, der bliver resultatet af projektet. Hvor projektet jo egentlig hed noget andet, ikke – det hed ’mod job og uddannelse’, ikke. Men virkeligheden skulle det hedde ’Få basis i orden’(...)”

Betingelserne for coachingkomponenten var ikke i tilstrækkelig grad sikret. For det første har der været en lang række praktiske ting, der ikke har været på plads i projektdeltagerens liv. Manglen på basale forudsætninger har dermed fyldt for meget til, at det har været muligt at arbejde med at udvikle deres indsigt i egen situation og handlemuligheder.

For det andet bevirkede skiftet fra én coach til en anden, at tilliden til coachen for nogle deltagers vedkommende blev brudt. Ligeledes blev præmisserne for en ligeværdig relation vanskeliggjort af den mangelfulde introduktion til formålet med coachsamtalerne og de fysiske rammer på HKI. Deltagerne angiver, at coachskiftet, den dårlige personlige relation og manglende forståelse af formålet med coachingen var problematisk. Coachen påpeger selv, at hendes sene ankomst samt projektførelses diskontinuitet har umuliggjort et struktureret coachforløb med mulighed for opfølgning, hvilket hun ser som et basalt grundvilkår for, at coaching kan lykkes.

Både coach og kontaktperson påpeger, at deltagerne ikke udviklingsmæssigt er et sted, hvor de føler behov for direkte at arbejde med egen handleevne. Det må man tage højde for, da en

præmatur indsats kan risikere at gøre mere skade end gavn, da de unge grundet negative erfaringer muligvis afskriver denne type støttetilbud fremover.

4.6. Praktikforløb

De fleste deltagere udtrykte store forhåbninger til den eksterne praktik. Det lykkedes dog kun for få at komme i praktik, og det kun i korte perioder af gangen. De unge har haft blandede oplevelser af deres interne praktik på værkstederne. Flere har ment, at værkstedsdeltagelsen ikke har været relevant for deres fremtidsønsker. To deltagere har dog været interesserede i at fortsætte med at arbejde med lignende erhverv. Den ene mente ikke, at niveauet på værkstedet levede op til hans evner og behov. Alle deltagere har følt, at de blev godt taget imod på værkstederne, og at der blev taget højde for deres behov. Medarbejderne på værkstederne angiver dog, at deltagernes mødestabilitet har været svingende. Deltagerne på malerværkstedet så ud til at have haft glæde af det tætte mesterlæreforhold og den mere situerede læringsform.

I henhold til programteorien blev praktikken fra start tænkt som et vigtigt middel til at fremme målet om at øge deltagernes handlemuligheder. Kontaktpersonen vurderede dog, at deltagerne langt fra var parate til at indgå i et sådant forløb, og det var nødvendigt at restrukturere forløbet individuelt for at undgå negative erfaringer, der ville bringe dem længere væk fra et mål om kvalificeret deltagelse.

Den ene praktikvirksomhed, der blev indhentet data fra, var umiddelbart positiv over forløbet, både i forhold til mødet med deltageren og i forhold til kontakten til HKI. Praktikvirksomheden har ikke oplevet at have lært mere om ADHD gennem deltagelsen, men angiver alligevel, at deltagelsen har ændret deres syn på, hvad ADHD er i en positiv retning.

4.7. Sociale aktiviteter som motiverende ”belønning”

Klinikere påpeger, at unge med ADHD grundet deres problemer med at fastholde opmærksomheden har brug for hyppige og konkrete belønninger for at ønsket adfærd reforceres (Carr, 2006). En enkelt deltager foreslog selv, at man kunne arrangere flere fællesaktiviteter, så udsigten til belønning gjorde én motiveret for at deltage. De øvrige deltagere var også glade for de sociale aktiviteter, og gav udtryk for, at der var for få. Dog understreger deltagerne også, at de ikke har et særligt godt forhold til de andre deltagere, hvorfor de helst ser, at der laves aktiviteter, der ikke kræver for meget af samværet. De fremhæver paintball som en stor succes, og en enkelt specificerer, at dét at være sammen om ”noget” er vigtigt for at lære hinanden at kende. Ligeledes påpeger kontaktpersonen, at de sociale aktiviteter er med til at fremme den personlige relation til deltagerne, idet det er et middel til at vise dem, at hun: *”gerne vil dem.”*

4.8. Fagligt supplerende undervisning

Flere deltagere har givet udtryk for, at de ikke syntes, de lavede nok i projektet, men få har været interesserede i at modtage mere undervisning, end det de blev tilbudt. Enkelte har gennemført faglige test. Endvidere har enkelte udtrykt modstand mod de skoleprægede hjemmeopgaver, kontaktpersonen har præsenteret dem for, mens andre har været tilfredse med dem.

4.9. Videreformidling og inddragelse af sagsbehandlere

Et af MUJ-projektets mål var at videreformidle viden omkring målgruppens muligheder og problematikker. Dette er også baggrunden for den store grad af tværkontekstuel samarbejde med fx sagsbehandlere.

I projektforsløbet blev målet om videreformidling bl.a. imødekommet ved et kursus afholdt for sagsbehandlerne og lederne ved hvert jobcenter. For det ene jobcenters vedkomne af tre dages varighed, for det andet to dage. Alle kursusdage var af fire timers varighed. Kurserne afholdtes i perioden december 2009 til februar 2010. Sagsbehandlere og ledere modtog desuden "Håndbog for sagsbehandlere" udgivet af ADHD-foreningen. Der blev endvidere afholdt to fyraftensmøder for medarbejderne på HKI med oplæg fra ADHD-foreningen.

Der vil senere blive afholdt endnu et møde for sagsbehandlere og ledere fra jobcentrene inviteres, hvor projektet og dets resultater gennemgås.

Sagsbehandlerne fra jobcentrene har sideløbende med kurserne været i løbende kontakt med kontaktpersonen fra HKI.

I forbindelse med videreformidling af viden viste spørgeskemaundersøgelsen hos de to sagsbehandlere, at begge oplever, at deltagelse i projektet har sikret dem bedre viden om ADHD. Begge mener desuden, at projektet har været med til at bedre deltagernes egenhåndtering af ADHD'en. Spørgeskemaundersøgelsen af det ene praktiksted viste som før nævnt, at kontaktpersonen på praktikvirksomheden gennem mødet med deltageren oplevede at få et nyt syn på, hvad ADHD er.

I spørgeskemaundersøgelsen viste det sig endvidere, at sagsbehandlerne lægger vægt på, at praktiske forhold og eksterne faktorer skal være på plads for at sikre de unges muligheder for job og uddannelse. Dette stemmer godt overens med andre fund i undersøgelsen.

Begge sagsbehandlere vurderer, at projektet har formået at tilbyde ydelser, der er relevante for deltagernes behov. Den ene sagsbehandler, der har været med gennem forløbet, angiver, at hun havde høje forventninger til projektet, og at projektet levede op til disse. Hun vurderer desuden, at deltagerne er kommet tættere på job og uddannelse gennem projektet.

4.10. Udgåede komponenter

Smartphones var oprindeligt en komponent i projektet, men blev udeladt. Deltagerne har i stedet brugt deres egne mobiltelefoner.

Gruppecoachingen blev udeladt, idet det fra coach og kontaktpersons side blev vurderet, at det ikke var muligt at gå til deltagerne som gruppe. Coachingen gennemførtes derfor udelukkende individuelt.

5. Konklusion

Projektets overordnede mål var at fremme kvalificeret deltagelse for unge borgere med ADHD.

Dette implicerede to delmål:

1. At deltageren udvikler kvalificeret handleevne og mestringsstrategier
2. At skabe betingelser for kvalificeret deltagelse

I henhold til det kritisk psykologiske perspektiv kan de unges oplevelse af egne handleevner og deres faktisk foreliggende handlebetingelser siges at være interrelaterede. Som det fremgår af ovenstående erfaringer, viste det sig, at det var vanskeligt at opnå det første delmål, idet de unges basale handlebetingelser i ringe grad var sikret fra start. Derved kom projektet i høj grad til at handle om at støtte deltagerne i at få styr på disse grundlæggende betingelser, der var essentielle for at kunne arbejde hen mod målet om en øget oplevelse af mestring og handlekompetence. Man kan overveje, om projektets målsætninger fra start var for ambitiøse i forhold til målgruppens kapacitet og begrænsende sociale situation, og både mål og midler er da også i nogen grad revideret undervejs. Fra at have fokus på job og uddannelse kom projektet i højere grad til at handle om at få en stabil og kontinuerlig kontakt med deltagerne samt at hjælpe dem til egenstrukturering og løsning af basale praktiske behov. Det implicerer, at oprindelige midler som praktik og fagligt supplerende undervisning blev nedprioriteret, mens sociale aktiviteter og mere situerede læringssituationer fik større plads i projektet. Derfor formår projektet ikke til fulde at leve op til de mål, der fremsættes i programteorien.

Dette må dog ikke ses som et manglende behov for projekter målrettet unge borgere med ADHD, men tværtimod ses som et eksempel på, at behovet for støtte måske er langt større, end et enkelt projekt kan kompensere for. Man kan påpege, at dét overhovedet at tro på, at 'det nytter noget', er et vigtig led i at udvikle mestringsstrategier og handlemuligheder. Undersøgelsens resultater viser, at deltagerne føler, at de på HKI har oplevet en tro på deres evner, særligt fra kontaktpersonens side, der har haft en positiv effekt:

"[hun] viser os, at hun godt gider at lære os noget og hjælpe os. Idet man ved, at der er én som godt gider, så får man også selv mere lyst til det (...) og hun får én til at føle, at man kommer videre."

Projektets begrænsede tidsramme og deltageres unge alder udgjorde en barriere for at opnå et delmål om at udvikle kvalificeret handleevne, idet det fordrer en lang udviklingsmæssig proces, der ikke kommer fra den ene dag til den anden. Meget tyder dog på, at projektet i nogen grad har ændret ved deltageres opfattelse af egne muligheder, således at de har fået et mere realistisk billede af de foreliggende betingelser uden at have oplevet projektet som et nederlag. Deltagerne er i nogen grad blevet mere afklaret i forhold til egne fremtidsønsker, hvilket fremgår af nedenstående oversigt over de kvantitative resultater. Endvidere har deres tætte relation til kontaktpersonen demonstreret, at de er i stand til at gøre brug af professionel hjælp på en konstruktiv og fremadrettet måde, hvis de føler sig mødt og anerkendt. Måske er der hermed skabt grobund for en større tillid til og mod på at deltage i nye uddannelses- og arbejdsammenhænge. Et andet vigtigt mål med projektet omhandlede videreformidling og opkvalificering af bl.a. sagsbehandlere. Selvom datamaterialet er sparsomt, giver sagsbehandlerne udtryk for at have lært mere om målgruppens behov og forudsætninger, og praktikvirksomheden angiver, at have en ændret opfattelse af ADHD. Det tyder altså på, at et projekt som dette kan være med til at skabe opmærksomhed og skabe nye forståelser af unge med ADHD og deres håndtering af det, og dermed skabe nye mere rummelige måder at møde unge med ADHD på.

5.1. Kvantitative resultater

I det følgende præsenteres de kvantitative resultater angående deltageres gennemførelse af projektet og evt. påbegyndelse af job eller uddannelse efterfølgende.

- To deltagere har fast aftale om praktik ved projektafslutning. Begge med mulighed for forlængelse, den ene med tilknyttet mentor og kontaktperson, den anden med ønske om uddannelse start august 2010.
- En deltager er startet på STU, mens en anden har fået bevilliget STU. Sidste deltager er flyttet, og har ønske om at starte på en specifik uddannelse. Dette er dog endnu ikke faldet på plads.

De oprindelige succeskriterier var, at 75 % af deltagerne, der er optaget i projektet gennemfører forløbet. Oprindeligt var 7 deltagere optaget på forløbet, hvor to måtte stoppe efter aftale med sagsbehandler. Af de 5 deltagere, der opstartede og fortsatte i forløb, har 5 ud af 5 gennemført, altså 100 %.

Af de oprindeligt optagede (7) har 71% gennemført (ekskl. de to deltagere, der startede senere og gennemførte forløbet ved udgangen af marts 2010).

Af de i alt 9 deltagere der har været inde og ude af projektet, har i alt 7 ud af 9 gennemført svarende til i alt 77%.

For de deltagere, der gennemførte projektet var målet, at 85 % skulle begynde i job eller påbegynde en kompetencegivende uddannelse med skoleforløb på uddannelsesinstitution og praktikforløb i en virksomhed.

- 40 % af deltagerne er enten startet på eller afventer start af en 3-årig ungdomsuddannelse. Begge har fået uddannelsen bevilliget.
- 40% er har aftale om praktik, den ene er efterfølgende er blevet forlænget og den anden er indskrevet til at skulle starte på SOSU uddannelsen til august.
- En enkelt deltager har endnu ikke fast aftale om det videre forløb, da han er fraflyttet kommunen, men han ønsker uddannelsesstart som erhvervsdykker.

Alle projektdeltagere er flyttet i egen bolig / ungdomsbolig, en er fortsat tilknyttet behandlingshjem, men flyttet ud i kompleks med mindre bemanding.

To projektdeltagere har fået tilknyttet hjemmevejleder, to har fortsat samme støtte-kontaktperson tilknyttet og en afventer svar i anden kommune.

Tre tager medicin for ADHD. De resterende to ønsker fortsat ikke at tage medicin.

Begge projektdeltagere, der startede senere i forløbet og stoppede ved udgangen af marts 2010, bor i egen bolig og tager medicin for ADHD.

En modtager sygedagpenge, har fortsat støtte-kontakt-person tilknyttet og har fået forlænget sit forløb på HKI, anden har hjemmevejleder og fået bevilliget lærlingeforløb hos Maler på HKI, med start 1. april 2010.

I januar 2010 blev yderligere to projektdeltagere indskrevet i projektet (deltager 8 og 9). Disse er ikke med i ovenstående projektsatser, for at sikre evalueringens validering. Begge projektdeltagere var fra Greve Kommune. Den ene er pr. medio april 2010 fortsat i forløb på HKI. Den anden er påbegyndt ordinært uddannelsesforløb på HKI som bygningsmaler.

5.2. De unges fremtidsudsigter

- 1 er fraflyttet kommunen 6. februar 2010. Der er ønske om uddannelse inde for Erhvervsklatring eller Dykning.
- 1 har aftale om praktik som lagerarbejder ved mindre virksomhed i nærområdet, start sidst i januar 2010. Efterfølgende forlænget yderligere fire måneder.
- 1 påtænker at starte uddannelse som SOSU august 2010 med Mentor på uddannelsesstedet.
- 1 er bevilliget STU og startede på Sputnik d. 26. januar 2010.
- 1 er bevilliget STU og søger at finde rette tilbud.
- 1 er bevilliget lærlingeforløb og startet på hos Maler på HKI 1. April 2010 (deltager 8).

- 1 er fortsat på sygedagpenge og forlænget i forløb på HKI. Målet er ekstern praktik ved Krybdyrsforhandler (deltager 9).
- 1 af de unge der blev udskrevet af forløbet kort tid efter start, ønskede at blive tilknyttet plejehjem og / eller igangsætte af uddannelse inde for SOSU.
- 1 af de unge der blev udskrevet af forløbet kort tid efter start, står fortsat hen i det uvisse.

Syv projektdeltagere bor nu i egen bolig, en er fortsat tilknyttet Behandlingshjem, men flyttet ud i kompleks med mindre bemanning, en står fortsat uden bolig.

Tre projektdeltagere nu tilknyttet hjemmevejleder, fire har fortsat samme støtte-kontaktperson tilknyttet, en står uden kontakt og en afventer svar i ny kommune.

Fire tager medicin for ADHD, en afventer tilskud fra det kommunale for at begynde at tage sin medicin, tre ønsker fortsat ikke at tage medicin, en vides det ikke.

6. Opsamling, afrunding samt vurderinger og observationer

Problemstillinger:

- Det viste sig kort inde i forløbet, at gruppen ikke profiterede af at være samlet. Når der var tale om stillesiddende aktiviteter eller indhold der bar præg af en personlig tilgang, var der en tydelig modstand, hvorfor gruppen blev delt i mindre eller individuelle enheder. Gruppen var derfor primært samlet, når indholdet bar præg af noget socialt, som frokost, paintball, tur til Jyderup Statsfængsel og lignende.
- Der blev, kort efter start, et stigende behov for individuel vejledning og ønske om personlig hjælp. Projektdeltagerne beskrev desuden, hvilke vanskeligheder der lå i forbindelse med, at skulle være samlet, hvorfor der forholdsvis hurtigt blev aftalt, at dele op. Den individuelle tilgang stillede store krav til det individuelle ugeskema, der skulle være fleksibelt og samtidig tilbyde den enkelte en meningsfuld samt givende hverdag.
- I takt med, at den enkelte projektdeltager blev mere afklaret, steg behovet for at erhverve sig de nødvendige hjælpemidler/redskaber til at komme nærmere målet - hurtigst muligt. Dette har vist sig at være en tids- og ressourcekrævende faktor for kontaktperson i projektet, noget der ikke har været taget højde for ved udtænkning af projektet.
- Hovedparten af projektdeltagerne var ikke i stand til at tage et uddannelsesforløb på f.eks. en teknisk skole, blandt andet på grund af manglende boglige evner, behovet for fleksibel tilrettelagt undervisning og høj grad af aktivt indhold samt at undervisningen foregik i mindre grupper og med en praktisk tilgang til et givent fagområde. Dette gjorde, at flere projektdeltagere ikke arbejdede mod at komme i uddannelse, men derimod stillede mod en

ansættelse i en given virksomhed, for eksempel som lærling og gerne med mentorordning, fleksibel tilgang til mødetider og antallet af arbejdsdage.

- Det er en udfordring for sagsbehandler i Jobcenter, at danne sig et klart billede af den unges sag og baggrund, dette skyldes blandt andet at de unge ofte har haft forskellige sagsbehandlere eller netop skiftet fra Børne- Ungeafdelingen, hvor sagsmappen ikke følger med, at sagsbehandler sjældent den fornødne tid til, at sætte sig ind i en konkret sag eller ikke har et grundlæggende kendskab til den givne unges vanskeligheder.
- Samlet er dette er problematisk i forhold til gruppen af unge med diagnosen ADHD, da netop denne gruppe viser at have behov for 'en røde tråd' og en stabil kontakt, at de selv har vanskeligt ved at erindre tidligere tiltag herunder positive oplevelser og erfaringer og i udgangspunktet sjældent selv er bevidste om egne barrierer samt behov og derfor ej heller er i stand til at formidle dette for deres sagsbehandler.

6.1. De ydre faktorer

- Basis/baglandet: Samlet havde gruppen behov for, at 'baglandet' blev afklaret og 'basis' kom på plads, før fokus kunne rettes mod forløbet, det være sig etablering af egen bolig, hjemmevejleder, økonomi, medicin, uafklarede problemstillinger i familien eller anden netværk med mere.
- Kemien: Det har vist sig afgørende, om der er den rette kemi den unge og kontakt-/netværkspersoner i mellem.
- Afstanden: Afstanden mellem hjem og tilbud var i perioder problematisk. Det viste sig at være positivt at kunne være mobil og for eksempel møde den unge i sit nærområdet.
- Økonomien: De unge havde samlet set, ingen formue eller mulighed for, at trække på deres familie eller venner i den henseende. Desuden havde denne gruppe svært ved at 'holde penge' og få dem til at strække sig over en måned, hvorfor en hjemmevejleder hurtigt skulle involveres. Ofte havde de unge ikke penge til mad og anden basis allerede midt i måneden, hvilket gjorde det vanskeligt at bibeholde et middel motivations- og aktivitetsniveau.
- Døgnrytmen: Denne er ofte afhængigt af, hvad arbejdsmarkedet forventer, og hvad der er muligt at opstille. Det er en udfordrende faktor og ofte svært at ændre på, med mindre der er tale om en længere tilvænningsperiode, stabilitet omkring basis og meget fleksible rammer.

6.2. "Best practices"

Ud fra ovenstående problematikker, vurderinger og observationer kan der herved udledes følgende "best practices":

- Tæt mentorkontakt: At kunne tilbyde en individuel tilgang, fast kontaktperson og tæt opfølgning - herunder gerne mentorordning på praktiksteder samt diverse uddannelsesarenaer.
- At bevæge sig i netværk: At etablere kontakt til det eksisterende netværk omkring den unge, herunder sagsbehandler ved Jobcenter, eventuel hjemmevejleder eller støttekontakt, behandlingshjem, kontakt ved kriminalforsorg og misbrugscenter med flere. Målet bør være - i samspil med den unge - at 'samle trådene' i afklaring af behov og fastlæggelse af fokus. Vi havde positive erfaringer med hensyn til, at danne os overblikket over hver enkelt borgersag samt – at kaste et ydre blik på en sag, giver et klart billede af de netværkspersoner der kan inddrages. Dette skaber dels en tydelighed og tryghed hos den unge, men giver også et klart billede af tidligere samt nuværende initiativer og tiltag i netværket. At 'samle' denne gruppe af unge under få sagsbehandlere i det enkelte Jobcenter dels for at give sagsbehandler muligheden for intern sparring og mulighed for opkvalificering i eget team, men også for at sikre, at de erfaringer der gøres omkring denne gruppe af unge forankres og udnyttes, både til fordel for den unge og sagsbehandler.
- Struktur versus regulering: At kunne tilrettelægge et fleksibelt skema med mulighed for høj grad af omstillingsparathed. At tilbyde tydelige rammer og forventninger, med mulighed for løbende afstemning og regulering.
- Skabe sociale rum: At tilrettelægge et forløb der tilgodeser behovet for fysisk udfoldelse, socialt relaterede aktiviteter, individuel sparring og faglig opkvalificering.
- Mobilitet: At kunne møde den unge rent fysisk, at tage ud og møde den unge og f.eks. følge til enten undervisning, samtale eller praktik.
- Anerkendende tilgang: At være åben i sin tilgang til den unge. Ved at tage udgangspunkt i, hvor den unge er, hvad der 'fylder' i hverdagen og samarbejde om det bedst mulige forløb.

7. Udviklingsperspektiver

7.1. Behov for sikring af basale betingelser

Samarbejde med sagsbehandlere som vej til et mere fleksibelt system er vigtigt. Evalueringen peger på nødvendigheden af, at kontakten til sagsbehandlerne er en fast komponent i projekter henvendt til unge med ADHD, idet den langsommelige behandling har været en stor barriere for projektet. Muligvis kan man ved fortsat at arbejde hen imod at skabe et mere fleksibelt system sikre en større mødestabilitet og et større overskud til at deltage.

Samarbejdet med sagsbehandlere kan faciliteres i form af viden om ADHD, der kan skabe forståelse for, hvorfor det er afgørende at opprioritere sikringen af de unges handlemuligheder. Ligeledes kan viden siges at være forudsætning for at genskabe et tillidsforhold mellem borger og

sagsbehandler, så de unge i højere grad oplever sagsbehandlerne som samarbejdspartnere frem for som en belastning.

Projektledelsen arbejder på nuværende tidspunkt fortsat på at integrere behovet for støtte i mødet mellem borger og system i projektet, idet HKI som en del af projektet har indgået et samarbejde med sagsbehandlerne fra de kommuner, deltagerne visiteres fra. Der afholdes derfor i december 2009-februar 2010 hhv. to og tre kursusdage for sagsbehandlerne, som har til hensigt at informere om ADHD. Man må antage, at det tager tid at ændre de unges mistillid til systemet. Derfor kan man indvende, at det er vigtigt at give sagsbehandlerne adgang til viden om og forståelse for ADHD allerede tidligt i et projektforsløb – fx i form af kursusmuligheder og refleksionsseminarer. Hvis ikke sagsbehandlerne integreres fra start, reduceres muligheden for at ændre deltagerens opfattelse af kontakten. Sagsbehandlere har dog til dels kunnet sparre med kontaktperson i HKI gennem hele forløbet.

Endvidere har man gennem forløbet valgt at samle sagsbehandlerfunktionerne, så gruppen af deltagere tilknyttes en enkelt sagsbehandler fra hver kommune. En samling af funktionerne kan tænkes at optimere behandlingsprocessen samt muliggøre en mere stabil og tillidsfuld personlig relation, der er afgørende for den unges motivation og indstilling.

Problemerne i forhold til sagsbehandlerne er dog i høj grad strukturelle og bunder i mangel på økonomiske ressourcer og tid, hvorfor det er et vanskeligt indsatsområde. Et håndterbart løsningsforslag kunne være, at alle de unge som et minimum skulle have haft muligheden for at få en hjemmevejleder inden projektstart, idet kontaktpersonen på HKI brugte en del tid på både at få en hjemmevejleder til deltagerne, men også på at løse opgaver, som en hjemmevejleder kunne have varetaget.

7.2. Nødvendigheden af en overskridende støtte og ekstra hænder

Deltagerne har haft og har fortsat stort behov for en kontinuerlig støtte til at klare hverdagens almene udfordringer. Adgangen til en støtteperson, der står rådighed for de unge, når de unge har brug for det, har vist sig helt essentielt for deltagerens motivation og overskud. Deltagerne vil også fremover have glæde af en ordning, der tilbyder et stabilt og vedvarende støtteforløb, idet det faciliterer det overordnede mål om at fremme kvalificeret deltagelse for unge borgere med ADHD.

Det kræver professionelle, der er i stand til at inkorporere en høj grad af fleksibilitet i deres arbejde, som rækker langt ud over rammerne af en normal arbejdsdag. At skulle varetage en sådan overskridende støtte kan derfor være meget ressourcekrævende.

Hvis det behov skal imødekommes, har HKI brug for flere økonomiske og sociale ressourcer. Dette fordi behovet for rådgivning og støtte er så stort, at der er risiko for, at det kan overbelaste den

enkelte medarbejder. Ekstra ressourcer til en ekstra medarbejder ville endvidere kunne sikre mere indhold i deltageres aktiviteter, og muliggøre en højere grad af kontinuitet i forløbet.

7.3. Coaching

Der tegner sig grundlæggende et billede af et behov for at gentænke coachkomponentens implementering i projektet. Det tyder på, at arbejdet med selvudvikling og dermed effekten af coaching forudsætter, at deltagerne frivilligt indgår i coachingen. Hvis coachingen skal have nogen virkning, skal deltagerne således opleve coachingen som en motivationel central handlebetingelse, førend det overhovedet realiseres.

Undersøgelsen peger ligeledes på, at de praktiske forhold må være i orden, førend de unge magter at tage det ejerskab over coachingen, som personlig forandring forudsætter. Et bedre tværkontekstuel samarbejde med andre involverede professionelle kunne danne grundlag for en højere grad af personligt overskud hos deltagerne.

Da kvalificeret deltagelse i henhold til programteorien kan siges at være dobbelt betinget, fordrer en ændring både, at man arbejder med deltageres vilje til at ændre egne handleforudsætninger, men også at betingelserne, for at gøre det, sikres. Hvis coachkomponenten fremover skal fastholdes som middel peger evalueringen på følgende mulige fokusområder for forbedring, der retter sig mod to niveauer:

Relationen til deltagerne:

- For at understøtte deltagelsesmotivationen kunne coachingen i højere grad introduceres som en valgfri mulighed frem for som et element i et samlet tilbud, således at de unge aktivt skal vælge det til. En højere grad af ejerskab over beslutningen kunne tænkes at sikre en basal deltagelsesmotivation samt en ligeværdig alliance og tillidsbaseret kontakt mellem coach og den unge, der er forudsætningen for en positiv forandring.
- Relationen mellem coach og deltager starter allerede fra første møde. Derfor kunne en bedre planlægning af, hvordan coachsamtalerne introduceres, sikre en større tillid og interesse. Det kræver, at coachen er tilknyttet projektet fra start, og at introduktionsforløbet forbedres.

Betingelserne for coachingen:

- Coachens rolle kunne underbygges af de fysiske omgivelser ved at finde sted i et andet lokale end skoleomgivelserne, der risikerer at give deltagerne associationer til en asymmetrisk lærer-elev relation.
- For at de unge skal have overskud til at arbejde med egen problematik kræver det, at hele systemet indvilliger i at arbejde hen imod at sikre deltageres fundamentale handlebetingelser.

Coachen foreslår, at der bør være et tæt samarbejde med sagsbehandlerne, men også hele den unges netværk - herunder familierne.

7.4. Praktikforløb

De intenderede praktikforløb af op til en uges varighed viste sig at være urealistiske i forhold til projektets målgruppe. Som nævnt måtte de unges primære problemer håndteres førend et eksternt praktikforløb kunne komme på tale. Coachen foreslår, at man for at fremme succesoplevelser fremover kunne bygge praktikforløbene endnu langsommere op i form af korte praktikedage, der evalueres og følges op på fra gang til gang. Herved lægges der vægt på små sejre, og deltagerne fastholdes i et konstruktivt fokus på egne ressourcer. Hun påpeger, at hun gerne ville have været mere i kontakt med de unge under praktikforløbet.

Endvidere kan værkstedsaktiviteternes manglende direkte relevans for deltagernes egne erhvervsønsker siges at være en stor udfordring. For at fremme den nødvendige motivation fra deltagernes side er det væsentligt at arbejde hen imod at finde praktiksteder, også internt, der bedre matcher deltagernes fremadrettede ønsker. Dette er dels et spørgsmål om økonomiske ressourcer og dels et spørgsmål om, hvorvidt deltagerne selv er afklarede i forhold til egne ønsker.

7.5. Transport som middel til at fremme mødestabilitet

Undersøgelsen indikerer, at transporttiden fra deltagernes hjem til HKI opleves som en stor barriere for at møde op. Derfor ville et effektivt middel til at sikre de unges deltagelse være at hente dem om morgenen. Det kræver dog økonomiske ressourcer, der ikke har været mulige at dække ved MUJ-projektet. En anden mulig løsning ville være at placere projektet i de unges nærmiljø.

7.6. Fagligt supplerende undervisning

Som tidligere nævnt har deltagerne mange negative erfaringer i forhold til undervisningssituationer. Deres tidligere erfaringer udgør i mange tilfælde en stor indre barriere, der står i vejen for deres lyst til at tilegne sig nye færdigheder og dermed også for deres mulighed for at udnytte egne handlebetingelser. Det er derfor vigtigt:

1. At man går langsomt frem op opbygger en tillidsfuld relation til den unge.
2. At man præsenterer den unge for undervisningsmateriale, der er gradueret efter den unges niveau for at undgå at forstærke deres negative oplevelse af egne færdigheder.

Deltagerne understreger i interviewundersøgelsen, at de bliver demotiverede, når der ikke sker noget. Omvendt så det ud til at deltagerne udviste større læringsmotivation, når undervisningen tog form af situeret læring, som det fx til dels kom til udtryk i den interne praktik, hvorfor dette element med fordel kunne udbygges og anvende fagligt. Hvis den situerede læringsituation i højere grad

skal faciliteres, kræver det dog mere en-til-en undervisning. Flere undervisere/kontaktpersoner kunne sørge for, at der var mere tid til at imødekomme den enkelte. Det er særligt relevant i en gruppe som denne, der ikke kan undervises sammen.

Endvidere understreger deltageres situation, hvor vigtigt det er, at viden om målgruppen spredes ud i al almindelighed. Den manglende tiltro til egne evner kan være mindst ligeså begrænsende som deres oprindelige handicap, og der bør derfor sættes tidligt ind for at undgå at skabe en negativ spiral. Et projekt som MUJ er et skridt på vejen mod at sikre større bevidsthed om målgruppens forudsætninger.

7.7. Afsluttende bemærkning af projektlederen

Projektets mål var at afklare hvordan vi bedst muligt kan forberede borgere i projektmålgruppen forud for uddannelse og/eller job samt sikre vidensopkvalificering af jobcentre, virksomheder og uddannelsesinstitutioner.

Fra at have et fokus mod uddannelse og job kom projektet i højre grad til at handle om at få en stabil og kontinuerlig kontakt og relation til deltagerne. Der var behov for særligt fokus på egenstrukturering og løsning af basale praktiske behov, som eks. bolig og økonomi. Projektdeltagerne var alle individualister der ikke formåede at sidde sammen som gruppe og modtage undervisning eller gruppecoaching. Dette satte igen en række begrænsninger i forhold til de opstillede mål, herunder manglende muligheder for besøg på virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Hertil kommer at særligt pres på medarbejder normering der var beregnet ud fra gruppemulighederne. Her var det projektets redning, at HKI råder over en række medarbejdere og tilbud der uden beregning kunne bringes i spil for at sikre projektet, herunder periodiske muligheder for at være i telefonisk kontakt / SMS kontakt med deltagere mellem 0600 og 24:00. Vi må erkende at målsætningen var for ambitiøs i forhold til projektdeltageres funktionsniveau og at dette har haft en negativ indflydelse på succeskriterier om igangsætning af uddannelse og job samt vidensopkvalificering af virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Dog skal det bemærkes at det trods konjunkturedgangen og ovenstående er lykkedes at igangsætte praktik og uddannelsesforløb for de fleste af projektdeltagerne samt at få ændret borgernes perspektiver om, at se sig selv som en ressource på arbejdsmarkedet – evt. via uddannelse.

Litteraturliste

Carr, A. (2006). The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology: A contextual approach. Second edition, Routledge, London.

Dreier, O. (1999). Personal Trajectories of Participation across Contexts of Social Practice. Outlines, nr. 1. pp. 5-32 (40 s.)

Dreier, O. (2002). Psykosocial behandling – En teori om et praksisområde. Dansk Psykologisk Forlag, København. pp 41-86 (43 s).

Information (2009). Det rummelige arbejdsmarked rykker længere væk. Information, d. 20. november 2009, Gjerding, årgang 65., nr. 271, p. 6.:
<http://www.information.dk/215979>

Karpatschof, B. (2006). Udforskning i Psykologien – De kvantitative metoder. Akademisk Forlag. København.

Karpatschof, B. (2009). Evaluering af projekt Ny Mesterlære – U2007-3. LBR/ Københavns Kommune.

Kvale, S. (1997). Interview. En introduktion ti det kvalitative interview. Hans Reitzels Forlag, København 1997.

Mørch, S. (1997). Information Society and Normative Action. I: Youth in the Information Society. Council of Europe Publishing.

Mørch, S. (2005). Projekt og Evaluering. Indsats og forskning i social praksis. I: Beckman, T. J. & Christensen, G. (red). Psykologiske og pædagogiske metoder. Roskilde Universitetsforlag.

Mørch, S. & Andersen, H. (2005). Individualization and changing youth life. I: Leccardi, C. & Ruspini, E. (eds) A New Youth? Young people, generations and family life. Aldershot: Ashgate, s. 1-18.

Mørck, L. L. (2006): Grænsefællesskaber – Læring og overskridelse af marginalisering. Roskilde Universitetsforlag.

Weiss, C. H. (1998). Evaluation. Second edition. Harvard University. Prentice Hall. Upper Saddle River. New Jersey.

